

บทที่ 2

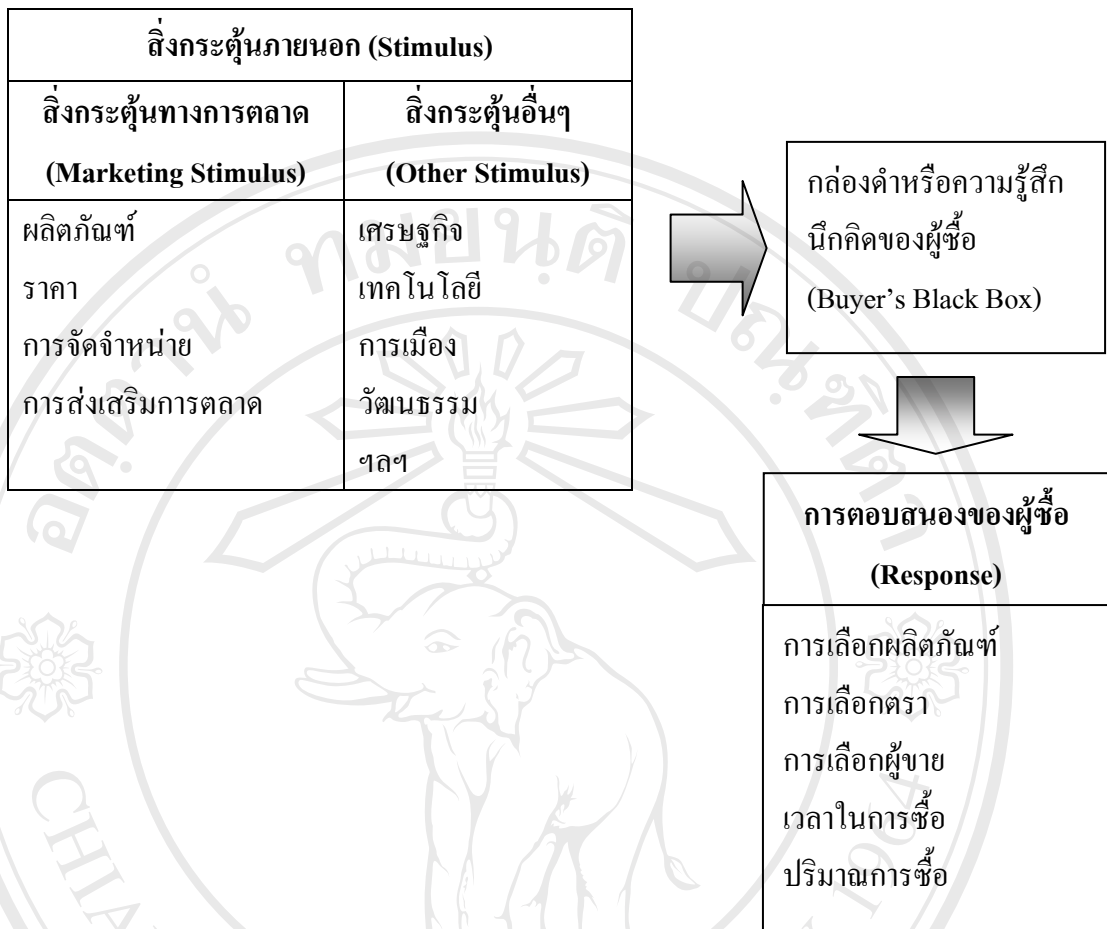
แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษารั้ครั้งนี้ผู้ทำการศึกษาได้ทำการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ เป็นแนวทางในการศึกษาโดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. โมเดลพฤติกรรมผู้บริโภค
2. ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค
3. แนวคิดส่วนประสมทางการตลาด
4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

โมเดลพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior Model)

โมเดลพฤติกรรมผู้บริโภคเป็นการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ โดยมีจุดเริ่มต้นจากการเกิดสิ่ง กระตุ้น (Stimulus) ที่ทำให้เกิดความต้องการ สิ่งกระตุ้นผ่านเข้ามาในความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อ ซึ่ง เปรียบเสมือนกล่องดำ (Black Box) ซึ่งผู้ขายไม่สามารถคาดเดาได้ ความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อ จะ ได้รับอิทธิพลจากลักษณะต่างๆ ของผู้ซื้อแล้วก็จะมีการตอบสนองของผู้ซื้อ (Response) หรือการ ตัดสินใจของผู้ซื้อ จุดเริ่มต้นของโมเดลนี้อยู่ที่สิ่งกระตุ้นให้เกิดความต้องการก่อน แล้วทำให้เกิดการ ตอบสนอง ดังนั้นโมเดลนี้อาจเรียกว่า S-R Theory โดยมีรายละเอียดภาพดังต่อไปนี้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2546 : 198)

ภาพแสดงกล้องดำหรือความรู้สึกลึกนึกคิดของผู้ซื้อ (Buyer's Black Box)
 (ดัดแปลงจากศิริวรรณ เสงีรัตน์ และคณะ. 2546 : 198)

โมเดลพฤติกรรมผู้บริโภค ประกอบด้วย

1. สิ่งกระตุ้น (Stimulus) สิ่งกระตุ้นจะทำให้เกิดความต้องการซื้อสินค้า สิ่งกระตุ้น

จากภายนอกประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

1.1 สิ่งกระตุ้นทางการตลาด เป็นสิ่งกระตุ้นที่นักการตลาดสามารถควบคุมและจัดทำให้เกิดขึ้น เป็นสิ่งกระตุ้นที่เกี่ยวข้องกับส่วนประสมการตลาด ซึ่งประกอบด้วยสิ่งกระตุ้นด้านผลิตภัณฑ์ สิ่งกระตุ้นด้านราคา สิ่งกระตุ้นด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และสิ่งกระตุ้นด้านการส่งเสริมการตลาด

1.2 **สิ่งกระตุ้นอื่นๆ** เป็นสิ่งกระตุ้นความต้องการของผู้บริโภคที่อยู่ภายนอกองค์กร ซึ่งนักการตลาดควบคุมไม่ได้ สิ่งกระตุ้นเหล่านี้ได้แก่สิ่งกระตุ้นทางเศรษฐกิจ เช่น ภาวะเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยในเทศกาลต่างๆ มีผลต่อการบริโภค

2. **กล่องดำ หรือความรู้สึกลึกลับของผู้ซื้อ (Buyer's Black Box)** สิ่งกระตุ้นจะผ่านเข้ามาในความรู้สึกลึกลับของผู้ซื้อ เปรียบเสมือนกล่องดำ (Black Box) ซึ่งผู้ผลิตหรือผู้ขายไม่สามารถทราบได้จึงต้องพยายามค้นหา ความรู้สึกลึกลับของผู้ซื้อ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากลักษณะของผู้ซื้อ และกระบวนการตัดสินใจของผู้ซื้อ

2.1 **ลักษณะของผู้ซื้อ** ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านจิตวิทยา

2.2 **กระบวนการตัดสินใจของผู้ซื้อ** ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

1. การรับรู้ปัญหา หรือความต้องการ

บุคคลจะรับรู้ถึงความต้องการของตน ซึ่งอาจเกิดขึ้นเองหรือเกิดจากสิ่งกระตุ้น ส่วนความต้องการที่เกิดจากสิ่งกระตุ้นภายนอกนั้น จะเกิดก็ต่อเมื่อได้รับการกระตุ้นจากสิ่งภายนอก เช่น จากการดูโฆษณาโทรทัศน์ หรืออ่านนิตยสาร ดังนั้นนักการตลาดจึงต้องพยายามกระตุ้นความต้องการผู้บริโภคเพื่อให้เกิดความต้องการซื้อ

2. การค้นหาข้อมูล

ถ้าความต้องการถูกกระตุ้นมากพอ ความต้องการนั้นก็จะถูกจดจำไว้เพื่อหาวิธีการสนองตอบความต้องการในภายหลัง เมื่อความต้องการที่ถูกกระตุ้นได้สะสมไว้มาก จะทำให้เกิดความพยายามที่จะค้นหาข้อมูลเพื่อหาทางตอบสนองความต้องการที่ถูกกระตุ้น

3. การประเมินผลทางเลือก

เมื่อผู้บริโภคได้ข้อมูลมาแล้ว ผู้บริโภคจะเกิดความเข้าใจและประเมินทางเลือกต่างๆ นักการตลาดจำเป็นต้องรู้ถึงวิธีการต่างๆ ที่ผู้บริโภคใช้ในการประเมินทางเลือก

4. การตัดสินใจซื้อ

ผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่เขาชอบมากที่สุด

5. ความรู้สึกภายหลังการซื้อ

หลังจากซื้อและใช้ผลิตภัณฑ์แล้ว ผู้บริโภคจะมีความพอใจหรือไม่พอใจผลิตภัณฑ์ นักการตลาดจะต้องทราบระดับความพอใจของผู้บริโภคภายหลังการซื้อ เพราะถ้าผู้ซื้อมีความพึงพอใจภายหลังการซื้อ จะทำให้เกิดการซื้อซ้ำอีก

3. การตอบสนองของผู้ซื้อ (Buyer's Response) หมายถึง การตัดสินใจของผู้บริโภค หรือผู้ซื้อ ผู้บริโภคจะมีการตัดสินใจในประเด็นต่างๆ ดังนี้ คือ

- 3.1 การเลือกผลิตภัณฑ์ (Product Choice)
- 3.2 การเลือกตราสินค้า (Brand Choice)
- 3.3 การเลือกผู้ขาย (Dealer Choice)
- 3.4 การเลือกเวลาในการซื้อ (Purchase Timing)
- 3.5 การเลือกปริมาณในการซื้อ (Purchase Amount)

ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2541: 125 – 126)

Philip Kotler ได้กล่าวไว้ว่า การวิเคราะห์ให้ทราบถึงพฤติกรรมของผู้บริโภค เป็นการวิจัยหรือ ค้นหาเกี่ยวกับพฤติกรรม การซื้อหรือการใช้ของผู้บริโภค โดยใช้คำถามช่วยในการวิเคราะห์เพื่อ ค้นหาคำตอบเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค คือ 6 W 1H ซึ่งประกอบไปด้วย

1. **ใครบ้างอยู่ในตลาดเป้าหมาย (Who is in the target market?)** เป็นคำถามเพื่อให้ทราบถึง ลักษณะกลุ่มเป้าหมาย (Occupants) 4 ด้าน คือ ประชากรศาสตร์ ภูมิศาสตร์ จิตวิทยาหรือจิตวิเคราะห์ และพฤติกรรมศาสตร์
2. **ผู้บริโภคต้องการซื้ออะไร (What does the consumer buy?)** เป็นคำถามเพื่อให้ทราบถึง สิ่งที่ผู้บริโภคต้องการจากผลิตภัณฑ์ (Object) คือ ต้องการคุณสมบัติหรือส่วนประกอบของ ผลิตภัณฑ์ (Product Component) และความแตกต่างที่เหนือกว่าคู่แข่ง (Competitive Differentiation)
3. **ทำไมผู้บริโภคจึงได้ตัดสินใจซื้อ (Why does the consumer buy?)** เป็นคำถามเพื่อต้องการ ทราบวัตถุประสงค์ในการซื้อ (Objectives) ผู้บริโภคซื้อสินค้าเพื่อสนองความต้องการ ด้านร่างกาย และด้านจิตวิทยา
4. **ใครบ้างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อ (Who participates in the buying?)** เป็นคำถามเพื่อ ต้องการทราบถึงบทบาทของกลุ่มต่างๆ (Organizations) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ซึ่งประกอบด้วย ผู้ริเริ่ม ผู้มีอิทธิพล ผู้ตัดสินใจซื้อ ผู้ซื้อ และผู้ใช้
5. **ผู้บริโภคซื้อเมื่อใด (When does the consumer buy?)** เป็นคำถามเพื่อต้องการทราบถึง โอกาสในการซื้อ (Occasions) เช่น ซื้อช่วงเดือนใดของปี ช่วงฤดูกาลใดของปี ช่วงวันใดของเดือน ช่วงเวลาใดของวัน ซื้อในโอกาสพิเศษหรือเทศกาลวันสำคัญต่างๆ
6. **ผู้บริโภคซื้อที่ไหน (Where does the consumer buy?)** เป็นคำถามเพื่อต้องการทราบถึง ช่องทางหรือแหล่ง (Outlets) ที่ผู้บริโภคซื้อ เช่น ห้างสรรพสินค้า ซูเปอร์มาร์เก็ต หรือร้านขายของ ชำ เป็นต้น

7. ผู้บริโภคซื้ออย่างไร (How does the consumer buy?) เป็นคำถามเพื่อต้องการทราบถึงขั้นตอนในการตัดสินใจซื้อ (Operations) ซึ่งประกอบด้วย การรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินผลทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และความรู้สึกลหลังการซื้อ

ในการศึกษาครั้งนี้ จะใช้ทฤษฎี 6W 1H เป็นหลักในการสร้างแบบสอบถามและอาศัยโมเดลพฤติกรรมผู้บริโภคและส่วนประสมการตลาดเป็นแนวทางในการสร้างตัวแปรต่างๆ ของ 6W 1H

แนวคิดส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix หรือ 4Ps) ส่วนประสมการตลาด ประกอบด้วย (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2544)

1. **ผลิตภัณฑ์ (Product)** คือ สิ่งที่น่าเสนอแก่ตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า และต้องการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้น
2. **ราคา (Price)** คือ ต้นทุนทั้งหมดที่ลูกค้าต้องจ่ายในการซื้อสินค้าหรือบริการ รวมถึงเวลาและความพยายามในการซื้อ ซึ่งจะต้องจ่ายพร้อมราคาของสินค้าที่เป็นตัวเงิน
3. **การจัดจำหน่าย (Place)** เป็นการนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตไว้ออกสู่ตลาดเป้าหมาย ส่วนประสมนี้ไม่ได้หมายถึงเฉพาะสถานที่จำหน่ายอย่างเดียว แต่เป็นการพิจารณาว่าจะจำหน่ายผ่านคนกลางต่างๆ อย่างไร และมีการเคลื่อนย้ายและจัดเก็บสินค้าอย่างไร
4. **การส่งเสริมการตลาด (Promotion)** เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้จัดจำหน่าย และตลาดเป้าหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแจ้งข่าวสาร หรือจูงใจให้เกิดการซื้อ

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ชูวงศ์ มณีศิริ (2546) ได้ศึกษาผลกระทบทางสุขภาพของประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณถนนท่าแพ และถนนช้างคลานจากสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากโครงการถนนคนเดินท่าแพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ที่อาศัย และ / หรือประกอบการบริเวณถนนท่าแพ และถนนช้างคลาน รวมทั้งพระสงฆ์ จำนวน 19 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องและทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาตามปรากฏการณ์องค์รวม

ผลการศึกษาพบว่า โครงการถนนคนเดินท่าแพ ทำให้สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของถนนท่าแพและถนนช้างคลานเปลี่ยนแปลงไป เกิดการจราจรติดขัดและมลพิษจากการจราจร มีปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้นและเสียงดัง ทำให้วิถีชีวิตของผู้ที่อาศัยอยู่ในถนนท่าแพเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ขนบธรรมเนียมประเพณีถูกปรับเปลี่ยนและยังทำให้สภาพเศรษฐกิจของ

ถนนข้างตลาดแย่ง ส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญาของผู้ที่อาศัยบริเวณถนนท่าแพ และถนนข้างตลาด โดยโครงการถนนคนเดินท่าแพทำให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม คือ ทำให้ไม่สะดวกในการเดินทางเข้าออก เกิดเสียงดังรบกวนการนอนหลับของผู้ที่อาศัยบริเวณถนนท่าแพ ผลกระทบมิติทางกาย พบว่า ผู้ที่อาศัยบริเวณถนนข้างตลาดได้รับมลพิษจากจราจรติดขัดและเสียงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากการจราจร ผลกระทบมิติทางจิตใจ พบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณถนนท่าแพและถนนข้างตลาดมีความรู้สึกรำคาญและอึดอัดกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลกระทบต่อมิติทางสังคม ความสัมพันธ์ของคนในสังคมลดลงเกิดการทะเลาะเบาะแว้ง ขาดจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมและมีผลกระทบต่อมิติทางปัญญา คือ มีความเอือมอาทรและเสียสละน้อยลง

เปี่ยมรัก ฉัตรธนาเสนีย์ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคในการจัดกิจกรรมถนนคนเดินถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามข้อมูลจากหน่วยงานและเอกสารที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวกับความพึงพอใจในสถานที่จัดงาน ความพึงพอใจในระดับราคาสินค้าภายในงาน ความพึงพอใจในวันที่ใช้ในการจัดงาน ความพึงพอใจในช่วงเวลาในการจัดงาน ความพึงพอใจในบรรยากาศไม่ตรีของพ่อค้าแม่ค้าภายในบริเวณงาน ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ที่มาเที่ยวชมงานการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 53 ผู้บริโภคส่วนมากมีอายุระหว่าง 21 – 30 ปี ร้อยละ 54.5 สถานภาพของผู้บริโภคส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นโสด ร้อยละ 83.5 ภูมิลำเนาของผู้บริโภคที่มาเที่ยวชมกิจกรรมถนนคนเดิน ส่วนมากมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ร้อยละ 56 การศึกษาส่วนใหญ่ของผู้บริโภคมีการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ร้อยละ 56 โดยอาชีพของผู้บริโภคส่วนมากเป็นนักเรียน และนักศึกษา ร้อยละ 60 รับจ้าง หรือประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 20.5 ในส่วนของความถี่ในการมาเที่ยวชมกิจกรรมถนนคนเดิน ถนนท่าแพ พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ มาเที่ยวชมมากกว่า 2 ครั้ง ร้อยละ 75 โดยมีผู้บริโภคที่มาเที่ยวชมงานครั้งแรก ร้อยละ 14 ส่วนในด้านของการรับทราบข่าวเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมถนนคนเดิน ซึ่งชนิดของสื่อที่ผู้บริโภครับทราบข่าวการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน ถนนท่าแพมากที่สุด คือ คำบอกเล่าจากเพื่อน หรือคนรู้จักส่วนสิ่งที่จูงใจผู้บริโภคให้มาเที่ยวชมงานจัดกิจกรรมถนนคนเดิน คือ การมาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคในการจัดกิจกรรม ถนนคนเดิน ถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยทางด้านความพึงพอใจในสถานที่จัดงาน ความพึงพอใจในระดับราคาสินค้าภายในงาน และความพึงพอใจในวันที่ใช้ในการจัดงาน มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคในการจัดกิจกรรม ถนนคนเดิน ถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ $\alpha = 0.01$ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ ผู้บริโภคที่มีความพึงพอใจใน

สถานที่จัดกิจกรรมมาก ก็จะมีโอกาสที่จะมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม ถนนคนเดิน ถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่เพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับปัจจัยทางด้านความพึงพอใจในระดับราคาสินค้าภายในงาน และความพึงพอใจในวันที่ใช้ในการจัดงาน หากผู้บริโภคมีความพึงพอใจในระดับสินค้าภายในงานมาก ก็จะมีโอกาสที่จะมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้น และหากผู้บริโภคมีความพึงพอใจในวันที่ใช้ในการจัดงานมาก ผู้บริโภคก็จะมีโอกาสที่จะมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ $\alpha = 0.01$ ส่วนตัวแปร หรือปัจจัยทางด้านความพึงพอใจช่วงเวลาในการจัดงาน ความพึงพอใจในบรรยากาศไม้ตรีของพ่อค้าแม่ค้า เพศ จำนวนปีในการศึกษา จำนวนปีในการศึกษาของผู้บริโภค และรายได้ของผู้บริภคนั้น ตัวแปร หรือปัจจัยเหล่านี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จิตชนก มีศิลป์, สถาพร นนกันธา และสุรางค์ ก้นทะคีรี และคณะ (2546) การศึกษารายวิชา สส 503 การฝึกประสบการณ์การจัดการวัฒนธรรมนั้นเป็นหนึ่งวิชาที่ได้ศึกษา และเป็นวิชาที่เน้นการฝึกประสบการณ์ด้วยการฝึกงาน หรือสังเกตการณ์หรือวิจัยค้นคว้าข้อมูลจากภาคสนามที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทางวัฒนธรรม ซึ่งกลุ่มเห็นว่าโครงการถนนคนเดินมีความสอดคล้องกับรายวิชา สส 503 กล่าวคือ มีการจัดการเกี่ยวกับการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นเปลี่ยนเป็นทุน ซึ่งถือได้ว่าในปัจจุบันนี้กำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ รวมถึงการสร้างเสน่ห์และจุดดึงดูดให้กับถนนคนเดินด้วยการนำวัฒนธรรมล้านนาที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการแต่งกายแบบพื้นเมือง การพูดคำเมือง การนั่งสาธิตงานฝีมือต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวดู ตลอดจนการแสดงของศิลปินพื้นเมืองที่ได้ขับกล่อมเสียงเพลงในบริเวณถนนคนเดิน เป็นการสร้างบรรยากาศแบบล้านนาให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเดินถนนคนเดินได้เป็นอย่างดี